

*Katarzyna GRYSIŃSKA-JARMUŁA,
Dr, pracownik Zakładu Historii
Stosunków Międzynarodowych XIX i XX wieku
Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (Polska).*

TENDENCJE ROZWOJOWE POLSKIEJ BIOGRAFISTYKI OD KOŃCA XIX DO POCZĄTKÓW XXI WIEKU

Biografistyka polska rozwija się w dwóch głównych nurtach: jako samodzielne opracowania monograficzne oraz w postaci biogramów, tj. zwiezłych form faktograficzno-kronikarskich zamieszczanych w różnych encyklopediach, słownikach, biografiach zbiorowych, spośród których najdonioślejsze znaczenie ma z pewnością „Polski Słownik Biograficzny” wydawany od 1935 roku.

Słowa kluczowe: biografia, słownik biograficzny, polska biografistyka, Polski Słownik Biograficzny, biografie codzienności.

Польська біографістика розвивається двома основними течіями: як самостійні монографічні опрацювання та у вигляді написання біографій, тобто стислих фактографічно-хронікальних форм, надрукованих у різних енциклопедіях, словниках, збірниках біографій, серед яких найважливіше значення має, безумовно, «Польський біографічний словник», видаваний від 1935 року.

Ключові слова: біографія, біографічний словник, польська біографістика, «Польський біографічний словник», біографії повсякдення.

Polish biography develops in two main directions: as independent monographic study and as the writing of biographies, namely the brief factual-chronicle forms printed in various encyclopedias, dictionaries, collections of biographies, among which undoubtedly the most important significance has "Polish Biographical Dictionary" published in 1935.

Keywords: biography, biographical dictionary, Polish biographical research, Polish Biographical Dictionary, biographies of everyday life.

Wprowadzenie

Pisanie biografii ma wielowiekową tradycję, niezależną od szkół historycznych, kierunków i sytuacji politycznej. Historia opiera się na mniej lub bardziej dosłownie traktowanych biografiach, zaś biografistyka należy do grona najstarszych form pisarstwa historycznego i niemal zawsze zajmowała wiele miejsca w dziejach historiografii. Na zainteresowanie biografistyką zarówno przez badaczy, jak i czytelników wpływa fakt, że ocenie roli poszczególnych jednostek w dziejach niemal zawsze towarzyszą spory i kontrowersje¹. Dzięki biografiom historia przestaje być anonimowym procesem, a przez postaci ważne dla historii narodów, ale także i mniejszych społeczności, obejmujących określony region czy wioskę, a nawet jeden ród, rodzinę biografie spełniały rolę wychowawczą i zawsze pociągały swoimi przykładami².

Współcześnie postuluje się, aby badania biograficzne traktować jako «historie życia», narracje opisujące życie jednostek. Winny one obejmować nie tylko biografie indywidualne, portrety, ale również profile biograficzne ukazane w szerszym kontekście historycznym, w zmieniających się strukturach społecznych, gospodarczych politycznych i kulturalnych. Wszystkie te struktury oddziałują na kształtowanie się osobowości postaci, ale jednocześnie same ulegają zmianom wskutek aktywności ludzi. To podwójne uwarunkowanie ukazywane na przykładzie losów konkretnej jednostki pozwala na lepsze, dokładniejsze zrozumienie epoki historycznej i żyjących w niej ludzi³. W takim założeniu biografistykę należy wpisać w sferę zainteresowań nie tylko historii, ale także różnych nauk od socjologii, literaturoznawstwa, nauk politycznych po pedagogikę i psychologię społeczną. Najbliżej jest ona jednak związana z historią i tego rodzaju badania dla humanistyki mogą odgrywać rolę pierwszorzędą.

Przedmiotem rozważań w niniejszym artykule będą tendencje rozwojowe w biografistyce polskiej począwszy od wieku XIX — do początków XXI wieku. Przy założeniu, że biografistyką obejmuje się „całą tę gałąź piśmiennictwa, a więc zarówno różnego rodzaju wydawnictwa słownikowo-encyklopedyczne ludzi nieżyjących, bądź żyjących (od słowników biograficznych wielu specjalności zawodowych, słowników regionalnych, informatorów typu „Czy wiesz kto to jest?” po „Polski słownik biograficzny”), jak też monografie biograficzne (biografie sensu stricto) przedstawiające jedną bądź więcej osób (biografie

---

¹T. Łepkowski, *Kilka uwag o historycznej biografistyce*, «Kwartalnik Historyczny» 1964, R. 71, z. 3, s. 711.

²T. Kulak, *Uwag nad biografistyką polską XIX wieku*, [w:] Stan i perspektywy rozwoju biografistyki polskiej, red. L. Kuberski, Opole 1998, s. 97.

³W. Bieńkowski, *Biografistyka w badaniach nad książką*, [w:] *Książka polska w okresie zaborów*, red. M. Kocójowa, Kraków 1991, s. 51.

zbiorowe czy grupowe)⁴. Autor postarał się wskazać najważniejsze kierunki rozwoju polskiej biografistyki w ostatnich dwóch stuleciach. Uwzględnione zostały z jednej strony monografie biograficzne, z drugiej zaś wydawnictwa o charakterze słownikowym. Wskazane w tekście konkretne przykładowe prace są wynikiem subiektywnego wyboru i oceny autora i mają na celu ukazanie skali rozwoju tego gatunku piśmiennictwa w Polsce. Pewne zjawiska z uwagi na charakter opracowania zostały jedynie zasygnalizowane i mogą stać się przedmiotem dalszych rozważań.

Początki polskiej biografistyki

W tradycji polskiej humanistyki biografia jako gatunek pisarski należy przede wszystkim do historii. Początki nowożytnej biografistyki polskiej sięgają ostatniej ćwierci XV wieku. Twórcą nowoczesnej świeckiej biografii był Kalimach, który w dziele «Vita et mores Gregorii Sanocei» stworzył dość realistyczny obraz opisywanej postaci, w którym obok pochwalnej i panegirycznej osnowy znalazły się także pejoratywne epizody. Niestety dzieło pozostało jedynie w rękopisach i nie miało wpływu na rozwój polskiej biografistyki⁵. Nie najlepiej, w ocenie badaczy, wypadają wizerunki władców nakreślone w XVI wieku. Zarzuca się im przede wszystkim zdawkowość oraz zbyt pochwalny ton, niemal laudacje. Za bardziej udane uważa się natomiast powstałe wówczas wizerunki wybitnych przedstawicieli państwowych i kościelnych (np. biskupa i podkanclerzego koronnego Piotra Tomickiego — pióra Stanisława Hozjusza, hetmana i kanclerza koronnego Jana Zamoyskiego autorstwa Reinholda Heidensteina, czy najobszerniejsza z nich Stanisława Hozjusza autorstwa Stanisława Reszki)⁶. Kolebką polskiej biografistyki był jednak dopiero wiek XVII. Przyjmuje się, że pierwszymi jej twórcami byli Jan Brożek⁷ i Szymon Starowolski⁸. Kolejny wiek (XVIII)

⁴Ibidem, s. 42 A. Gruca, *Historię tworzą ludzie — biografistyka w badaniach Wiesława Bienkowskiego*, [w:] ePublikacje Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, red. M. Kocójowa, 2010, nr 7: Biblioteki, informacja, książka interdyscyplinarne badania i praktyka w XXI wieku; <http://skryba.inib.uj.edu.pl/wydawnictwa/e07/n-gruca.pdf> (dostęp 12.08.2016).

⁵H. Barycz, *Pięćdziesiąt lat Polskiego słownika biograficznego: jego narodziny — trudne początki — perspektywy rozwoju*, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej” 1988, R. 38, s. 191.

⁶Ibidem, s. 191.

⁷**Jan Brożek** (1585–1652) — profesor Akademii Krakowskiej, geodeta, astronom z wykształcenia, pisarz i miłośnik historii pozostawił po sobie trzy prace o charakterze biograficznym, w tym biogram Jana Kochanowskiego (jeden z najwybitniejszych polskich twórców renesansu w Europie, nadworny poeta polskiego króla Stefana Batorego), który mimo swoich niedoskonałości przez dwa i pół wieku był skarbnicą wiedzy o tym poecie. Druga z jego prac dotyczyła życia i twórczości Mikołaja Kopernika.

⁸**Szymon Starowolski** (1588–1656) — kanonik krakowski, pisarz polityczny doby baroku, autor ponad 70 dzieł napisanych w języku łacińskim, spośród których część doczekała się tłumaczenia na język polski. W latach 1625–1631 opublikował za granicą

okazał się mało łaskawy dla tego gatunku pisarstwa w Polsce. Zrodziło się wprawdzie wiele pomysłów, niestety żaden z nich nie doczekał się realizacji⁹. Rozbiory Polski (1772, 1773, 1795) «przyniosły na przeszło wiek całkowitą posuchę na niwie biografistyki. Pojawiały się co najwyżej drobne usiłowania na tym ugrze»¹⁰.

W omawianym okresie nie lepiej wyglądał także dorobek w zakresie prac o charakterze encyklopedycznym. Podobnie początki polskiej leksykografii biograficznej sięgają piśmiennictwa szesnastowiecznego. Były to jednak zaledwie wykazy, np. pochodzący z 1594 roku wykaz pisarzy autorstwa kanonika warmińskiego Stanisława Reszki, zawierający zaledwie 35 nazwisk i tytuły wybranych dzieł, pozostający w rękopisie oraz wydany drukiem w 1601 roku spis pisarzy polskich autorstwa jezuity Krzysztofa Warszewickiego. Spis nie obejmował innowierców. Z kolejnych wydawnictw należy wspomnieć «Scriptorum Polonicorum Hekatomtas seu centrum illustrium Poloniae scriptorum elogia et vitae» Szymona Starowolskiego, wydane w 1625 roku. «Setnik pisarzy polskich» jest słownikiem biograficznym zawierającym 172 życiorysy polskich uczonych oraz ośmiu literatów ujętych w układzie alfabetycznym (w I wydaniu). Każdy biogram zawierał krótki życiorys i pochwalny epigramat. Biograf przygotowując opracowanie sięgnął do źródeł pochodzących z archiwum Akademii Krakowskiej, zbiorów klasztornych i prywatnych oraz katalogów wydawniczych¹¹. W XVIII podjęto jedynie nieudolne próby stworzenia encyklopedii powszechnej, która zwierzałaby także biogramy.

Biografistyka polska w XIX wieku¹² (i na początku XX wieku)

Na przełomie XIX i XX wieku w polskim piśmiennictwie pojawiła się historyczna biografistyka naukowa. Nie oznacza to jednak, że wcześniej, na przestrzeni XIX wieku, gatunek ten w ogóle się nie rozwijał. Powstało szereg prac różnej objętości o życiu i działalności Polaków zaznaczających swoją obecność czy to w sferze politycznej, społecznej, czy też kulturalnej. Z reguły prace te miały na celu «dać świadectwo szla-

---

trzy książki: o sławnych mężach polskich, o mówcach i o wojownikach. Niestety nie znalazły szerszego odbiorcy. Dopiero «Setnik pisarzy polskich», będący jednak pracą o charakterze słownikowym oraz «Monumenta Sarmatarum» wzbudziły większe zainteresowanie czytelników, stając się z czasem ważnym dokumentem przeszłości Polski.

⁹H. Barycz, op. cit., 195-196.

¹⁰Ibidem, s. 196.

¹¹M. Rzadkowolska, *Polskie słowniki biograficzne. Próba charakterystyki*, „Forum Bibliotek Medycznych” 2011, nr 8, s. 244–245.

¹²W polskiej literaturze przyjmuje się, iż wiek XIX w historii Polaków zakończył się w zasadzie w 1914 roku. Jako pierwszy takiego ujęcia dokonał już w 1933 roku Zygmunt Łempicki, *Oblicze duchowe dziewiętnastego*, Warszawa 1933, s. 53; T. Kulak, op. cit., s. 97.

chetnego rodu i jego znamienitych koligacji, godnych uwiecznienia myśli i czynów swoich bohaterów»¹³ Ten typ twórczości tak podsumował w 1896 roku A. Świętochowski¹⁴: «Nasza literatura biograficzna jest poza nielicznymi wyjątkami, jednym wielkim kłamstwem. Nie ma w niej ścisłości, szczerości i prawdy. Autorowie [oryginalna pisownia — KGJ] życiorysów labo nie zadają sobie trudu zebrania materiału wiarygodnego i ssą z palca bajki, albo też gwałcą fakty dla nadania bohaterom sztucznej wielkości»¹⁵. Tym dosadnym stwierdzeniem odnosił się przede wszystkim do powstających wówczas życiorysów konserwatystów galicyjskich, stanowiących nie tylko całkowitą aprobatę ich postaw i dzieła, ale wręcz apologię.

Należy podkreślić, że mówiąc o biografistyce XIX-wiecznej w tym kontekście rozpatrujemy tylko i wyłącznie prace biograficzne powstałe w tym okresie. Inaczej należy rozumieć biografistykę związaną z XIX wiekiem, a więc biogramy, biografie osób żyjących w tym czasie, ale powstałe znacznie później, tj. począwszy od 1918 roku po czasu współczesne.

Sytuacja polityczna, w której znalazło się społeczeństwo polskie w XIX wieku wpłynęła poniekąd na profil piśmiennictwa encyklopedycznego tego okresu. Stojąc przed groźbą utraty tożsamości i wynarodowienia wysiłek skierowano na przeciwstawienie się tym dążeniom. Podjęto akcje mające na celu ratowanie wartości kultury duchowej i materialnej narodu oraz utrwalenie najistotniejszych właściwości i wartości: języka, obyczajowości, tradycji. Efektem tych starań były m.in. sześciotomowy «Słownik języka polskiego» Samuela Bogumiła Lindego (1807–1814), piętnastotomowy «Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich» (red. Bronisław Chlebowski, Filip Sulimierski, Władysław Walewski, 1880–1914), czy 33-tomowa praca Oskara Kolberga «Lud. Jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce» (Oskara Kolberga, 1857–1890) dokumentująca polską kulturę ludową.

Istotne znaczenie dla rozwoju biografistyki na początku XX wieku miał rozwój nauk humanistycznych. Nowością było sięganie do źródeł i ich wnikliwa krytyka. Krytyczne podejście i szerokie zastosowanie materiału źródłowego (od dokumentów archiwalnych, poprzez

¹³Aleksander Świętochowski (1849–1938) — pisarz, filozof i historyk, aforysta, krytyk, publicysta polityczny, działacz społeczny. Należał do czołowych ideologów i przywódców pozytywizmu warszawskiego, był gorącym rzecznikiem postępu, oświaty, kultury, walczył o równe prawa dla kobiet, Żydów.

¹⁴A. Świętochowski, *Liberum veto*, „Prawda” 1896, nr 23.

¹⁵A. Świętochowski, *Liberum veto*, „Prawda” 1896, nr 23.

pamiętniki, wspomnienia czy relacje ustne) odgrywające fundamentalną rolę wpływało na zwiększenie wartości naukowej powstających prac. Na gruncie polskim za prekursora tego nurtu uchodzi Szymon Askenazy¹⁶. Spod jego pióra wyszły cenione do dnia dzisiejszego biografie Waleriana Łukasińskiego¹⁷ (1908) i księcia Józefa Poniatowskiego¹⁸ (1913).

Biografistyka polska po 1918 roku

W kolejnych latach, w odmiennym warunkach politycznych (Polska był krajem niepodległym) z powodzeniem kontynuowano pisanie biografii opartych na dogłębnych badaniach archiwalnych. Rzetelnego, źródłowego opracowania doczekali się wybitni działacze okresu zaborów, m.in. Szymon Konarski, uczestnik powstania listopadowego, działacz Wielkiej Emigracji (autorstwa Władysława Konopczyńskiego, 1926), książę Jerzy Adam Czartoryski, współtwórca Konstytucji Królestwa Polskiego, Prezes powstańczego Rządu Narodowego, założyciel tzw. Hotelu Lambert, politycznego emigracyjnego obozu konserwatywno-liberalnego (autorstwa Marcelego Handelsmana, 1934) czy Maksymilian Jackowski, wielkopolski działacz społeczny i gospodarczy, założyciel Centralnego Towarzystwa Gospodarczego, zwolennik pracy organicznej (autorstwa Witolda Jakubczyka, 1938)¹⁹. Historycy sięgali przede wszystkim do tych postaci żyjących okresie zaborów, które poprzez swoją działalność wojskową, polityczną, społeczną czy gospodarczą pokazywały, że naród polski mimo utraty państwowości istnieje, nie poddał się i wszelkimi środkami oraz metodami dąży od odzyskania niepodległości.

Polski słownik biograficzny.

Dużym osiągnięciem biografistyki polskiej w okresie międzywojennym było zapoczątkowanie wydawania „Polskiego słownika biograficznego”. Dyskusję na temat konieczności stworzenia polskiej biografii narodowej rozpoczął w 1922 roku krakowski historyk Władysław Konopczyński²⁰. Uzasadniał konieczność stworzenia zbioru biografii,

---

¹⁶**Szymon Askenazy** (1865–1935) — historyk, profesor Uniwersytetu Lwowskiego, a następnie Warszawskiego, zajmował się głównie stosunkami międzynarodowymi w XVIII i XIX wieku, jest twórcą lwowskiej szkoły historycznej nazywanej też *szkołą Askenazego*.

¹⁷**Walerian Łukasiński** (1786–1868) — polski działacz niepodległościowy, twórca Wolnomularstwa Narodowego i Towarzystwa Patriotycznego, skazany za działalność spisową, więziony przez cara rosyjskiego w twierdzy w Szlisselburgu.

¹⁸**Książę Józef Poniatowski** (1763–1813) — uczestnik powstania kościuszkowskiego, wojen napoleońskich, generał, wódz naczelny Wojsk Polskich Królestwa Warszawskiego, zginął w bitwie pod Lipskiem.

¹⁹Ibidem, s. 99.

²⁰W. Konopczyński, *O polską biografię narodową*, „Przegląd Warszawski” 1922, R. 1, nr 5, s. 161–169.

gdyż posiada on wartości poznawcze w badaniu przeszłości, jak i jest istotnym czynnikiem budowania i kształcenia godności narodowej²¹. Trwającą ponad dekadę debatę dotyczącą kształtu, miejsca, zasad planowanej publikacji zwieńczyło wydanie w styczniu 1935 roku pierwszego numeru «Polskiego słownika biograficznego» (PSB)²². Stanowi on jedną z najbardziej doniosłych polskich inicjatyw w zakresie biografistyki. Początkowo wydawcą była Polska Akademia Umiejętności w Krakowie²³, od 1958 roku jest to Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk²⁴.

O wartości poznawczej wszelkiego rodzaju słowników biograficznych przekonywało wielu historyków tego okresu. Twierdzono, że służą one nie tylko ukazaniu kolei życia wybitnych jednostek, ale także są instrumentami do poznania epoki, właśnie poprzez poszczególne obrazy biograficzne. Stanowią jednocześnie cenny materiał badawczy prowadzący do uogólnień²⁵. Do tych sformułowań odniesiono się pół wieku później. Emanuel Rostworowski, przyrównywał słowniki biograficzne do stogu siana, z którego od czasu do czasu wyciąga się jakieś źdźbło. Podkreślał przy tym, że stanowią one zbiór informacji o charakterze masowym, nadających się do dalszego historycznego opracowania²⁶.

Wracając jednak do PSB. W przygotowywanym słowniku miały (mają) się znaleźć:

1. biogramy osób czynnych w polskim życiu państwowym i narodowym,
2. biogramy osób czynnych w życiu politycznym, społecznym i kulturalnym Polski na ziemiach utraconych i na obczyźnie,
3. biogramy Polaków czynnych w środowiskach obcych, o ile nie ulegli wynarodowieniu.

²¹H. Barycz, op. cit., s. 197.

²²P. Biliński, *Władysława Konopczyńskiego „boje” o kształt Polskiego słownika biograficznego w latach 1928–1939*, «Klio Polska. Studia i Materiały z Dziejów Historiografii Polskiej» 2015, t. 7, s. 107-141.

²³**Polska Akademia Umiejętności** — instytucja naukowa założona w Krakowie w 1872 roku (do 1918 roku funkcjonowała jako Akademia Umiejętności) w oparciu o działające od 1815 roku Towarzystwo Naukowe Krakowskie. Po II wojnie światowej z uwagi na swoją niezależność od nowych władz państwowych szybko stała się dla nich niewygodna. W 1948 roku wobec PAU zastosowano szereg restrykcji, ograniczono jej kontakty z zagranicą i zablokowano wydawnictwo. Placówki badawcze, wydawnictwa, zbiory, pamiątki i majątek zabrano i przekazano utworzonej Polskiej Akademii Nauk. Dopiero zmiany ustrojowe, które nastąpiły w Polsce po 1989 roku umożliwiły reaktywację tej instytucji naukowej.

²⁴E. Rostworowski, *Dwadzieścia tomów Polskiego Słownika Biograficznego, [w:] Polski Słownik Biograficzny*, t. XX, Warszawa 1975, s. V, VI.

²⁵B. Richter, *Zagadnienia biografii współczesnej*, „Nauka Polska” 1934, t. 19, s. 16, 42, 47.

²⁶E. Rostworowski, *Biografia, biogram, historia grup i pokoleń*, «Kwartalnik Historyczny» 1973, R. 98, nr 2, s. 356; Idem, *Biografistyka dziejów najnowszych*, «Dzieje Najnowsze» 1973, R. 5, nr 3, s. 158.

W słowniku nie ma systemu odsyłaczy. Każdy biogram jest opatrzony stosownymi źródłami. Jego wielkość powinna oscylować między 15 a 385 wierszami. Artykuły muszą być napisane w sposób zwięzły, skondensowany, bez frazeologii i nadużywania pustych słów, opowiadać fakty, a nie roztrząsać źródła, ponadto odróżniać wyraźne fakty od hipotez, wyjaśniać przyczyny, trzymać się porządku chronologicznego²⁷. Zrezygnowano natomiast z materiału ikonograficznego²⁸. Przystępując do prac nad słownikiem zakładano wydanie 20 tomów o łącznej objętości 600 arkuszy wydawniczych w ciągu 20 lat²⁹. Z czasem okazało się, że artykułów nie tylko przybywa, ale i zwiększa się ich objętość, aczkolwiek sposób pisania życiorysów przez cały okres wydawania słownika nie zmienił się, dominantą pozostała faktografia. Następowo jednak coraz większe uszczegółowienie faktów z życia i działalności opisywanych postaci³⁰. Pierwotne założenia szybko stały się nieaktualne, a terminy zakończenia prac przesuwano kilkakrotnie. Do lutego 2016 roku opublikowano 50 tomów (207 zeszytów), zawierających prawie 33 tys. stron, ponad 27 tys. życiorysów, począwszy od Popiela i Piasta, Mieszka I i Bolesława Chrobrego, a skończywszy na osobach zmarłych w 2000 roku. Oprócz biogramów królów, książąt, polityków i wodzów w PSB znajdują się życiorysy pisarzy, malarzy, rzeźbiarzy, architektów, ludzi teatru i filmu, uczonych, sportowców, duchownych i świętych, postaci pierwszoplanowych, mniej znanych, a czasem zupełnie zapomnianych³¹. Obecnie trwają prace nad 51 tomem. Ostatnie opublikowane hasła zaczynają się na literę «Ś». W słowniku przyjęto alfabetyczny układ haseł, wg. tzw. wzoru angielskiego. Do końca 2000 roku obowiązywała zasada, że w PSB zamieszcza się biogramy osób zmarłych najpóźniej trzy lata przed wydaniem danego tomu, natomiast tomy wydane po roku 2000 zawierają, a będące w planie, zawierać będą, wyłącznie biogramy osób zmarłych najpóźniej 31 grudnia 2000³². Życiorysy osób, które zmarły w trakcie wydawania słownika lub zostały pominięte zostaną umieszczone w uzupełnieniach, przygotowanych po zakończeniu serii głównej słownika³³. Niestety z uwagi na tak długi czas wydawania pub-

²⁷Ibidem, s. IX.

²⁸Przedmowa, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. I, Wrocław 1935, s. VIII.

²⁹E. Rostworowski, *Stan i perspektywy Polskiego Słownika Biograficznego*, „Kwartalnik Historyczny”, 1970, R. 78, z. 1, s. 97.

³⁰Szybko złamano zasadę dotyczącą objętości poszczególnych haseł (przykładem są niezwykle obszerne biogramy królowej Bony, Adama Jerzego Czartoryskiego czy Romana Dmowskiego liczący 24,5 szpalty).

³¹Portal Polskiego słownika biograficznego, <http://www.psb.pan.krakow.pl/index.php/pl/o-nas/o-psb> (dostęp: 09.08.2016).

³²Portal Polskiego słownika biograficznego, <http://www.psb.pan.krakow.pl/index.php/pl/zeszyty/opublikowane-hasla> (dostęp: 18.08.2016).

³³*Zasady wydawnictwa*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXX, Warszawa 1987, s. II.

likacji, brak suplementów, układ ten staje się źródłem krytyki. I tak, np. Maria Dąbrowska (1889–1965), jedna z ważniejszych polskich powieściopisarek XX wieku, autorka powieści «Noce i dnie» (1931–1934), nominowana do Nagrody Nobla w dziedzinie literatury, Ryszard Kapuściński (1932–2007), polski reportażysta, zwany «cesarzem reportażu», Stanisław Lem (1921–2006), pisarz science fiction, czy Czesław Miłosz (1911–2004), poeta, prozaik, historyk literatury, eseista, którego prace do 1980 roku obłożone były cenzurą, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury, i wielu innych nie zostali umieszczeni w PSB. Wyjaśnienie tego faktu jest proste — tomy ze stosownymi hasłami (tj. zaczynające się na daną literę) ukazały się latach, gdy osoby te jeszcze żyły. Raz jeden, w 2001 rok ukazał się oddzielny zeszyt zbiorczy ze sprostowaniami i uzupełnieniami do tomów I–XL, w szczególności z informacjami niedopuszczonymi do druku przez cenzurę czasów PRL. Pojawiły się m.in. uściślenia zamiast «zm. po 1939» na «zamordowany w Katyniu».

Pierwszym redaktorem naczelnym PSB był Władysław Konopczyński (1931–1949), kolejni: Kazimierz Lepszy (1957–1964), Emanuel Ros-tworowski (1964–1989), Henryk Markiewicz (1989–2002). Od stycznia 2003 roku redakcją PSB kieruje Andrzej Romanowski.

Dwukrotnie nastąpiła przerwa w wydawaniu Słownika. Pierwsza przypadła na okres II wojny światowej, druga na lata 1949–1957 i uwarunkowana była względami ideologiczno-politycznym. Już w zasadzie od 1945 roku następował rozdzźwięk pomiędzy twórcami słownika a władzami państwowymi w kwestii doboru haseł i zawartych w nich treści. Kontrowersje wzbudzał m.in. biogram Feliksa Dzierżyńskiego. Ponieważ sześciokrotnie przedstawiane propozycje redakcji nie uzyskały aprobaty władz, więc zdecydowano się na wydanie tomu bez tego biogramu³⁴.

Mimo tego epizodu okresu stalinowskiego i obowiązującej w okresie późniejszym cenzury Słownik był jedynym w swoim rodzaju wydawnictwem w całym obozie socjalistycznym. Przedstawicielom nauk humanistycznych w innych krajach tzw. demokracji ludowej trudno było uwierzyć, że w państwie socjalistycznym mogą się ukazywać podobne kompendia, uwzględniające wszystkich wybitniejszych przedstawicieli życia politycznego, których życiorysy zawierają dużą ilość faktów i są pozbawione odpowiednich epitetów. Co więcej trudno im było uwierzyć, aby w Słowniku mogły znaleźć się takie osoby jak Ignacy Mościcki³⁵ czy Józef Piłsudski. Wyrażali zdumienie, że ich działalność oraz poglądy

³⁴H. Barycz, op. cit., s. 219.

³⁵Ignacy Mościcki (1867–1946), chemik, polityk, przedstawiciel obozu sanacyjnego, prezydent II Rzeczypospolitej w latach 1926–1939).

nie doczekały się w PSB «ideologicznego odporu»³⁶ Dowodem zachodzących stopniowo przemian i w pewnym sensie «przychylności władz» była zgoda w 1977 roku na reprint pierwszych ośmiu tomów słownika, więc także tomów, które ukazały się przed rokiem 1939, czyli w całkowicie odmiennych od powojennych warunkach politycznych³⁷.

Reasumując: «Polski słownik biograficzny» jest monumentalną historią Polski widzianą przez pryzmat indywidualnych losów ludzkich. Biogramy opracowane są przez najwybitniejszych specjalistów z kraju i zagranicy (od r. 1935 współpracowało z redakcją ok. 4 tysiące autorów). Zostały one oparte na wynikach wieloletnich badań i zawierają bogatą dokumentację źródłową. Poza informacją i popularyzacją wiedzy Słownik miał spełniać i nadal spełnia funkcje naukowe.

Elektroniczna wersja PSB (iPSB)

Redakcja i wydawcy «Polskiego słownika biograficznego» wychodzą naprzeciw oczekiwaniom współczesnego pokolenia czytelników, odbiorców, ale i naukowców. PSB posiada własną stronę internetową (<http://www.psb.pan.krakow.p./>), na której poza szkicem historycznym wydawnictwa i informacjami o redakcji znajdują się wykazy wszystkich opublikowanych haseł biograficznych w układzie alfabetycznym, ze wskazaniem tomu i zeszytu, w którym znajduje się hasło, informacje o autorach haseł do PSB, a także propozycję haseł do tomów mających ukazać się w przyszłości³⁸.

Kolejnym krokiem ku nowoczesnemu podejściu jest internetowa wersja PSB, której inauguracja miała miejsce w grudniu 2014 roku. iPSB jest projektem Narodowego Instytutu Audiowizualnego, realizowanym we współpracy z Instytutem Historii PAN. Na stronie www.ipsb.nina.gov.pl. dotychczas udostępniono ok. 8000 biogramów. Ilość ta będzie się sukcesywnie zwiększać w miarę wykupywania praw autorskich od autorów i ich spadkobierców. Obok publikowanych biogramów na stronie pojawia się materiał ikonograficzny, audiowizualny, ciekawostki, dokumenty. Tak szerokie ujęcie zagadnienia możliwe jest dzięki współpracy wydawcy PSB, Narodowym Archiwum Cyfrowym, Ministerstwem Administracji i Cyfryzacji, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, ale i takimi instytucjami jak Polskie Radio, czy Stowarzyszenie Autorów ZAIKS.

---

³⁶J. Tazbir, *Minione stulecie: próba bilansu*. Referat wygłoszony podczas sesji naukowej pt. *80 lat Polskiego Słownika Biograficznego. Dorobek i problemy biografistyki narodowej*, Warszawa, 25 X 2015 r., portal Polskiego słownika biograficznego, <http://www.psb.pan.krakow.pl/index.php/pl/10-wydarzenia/56-80-lat-psb> (dostęp 14.08.2016).

³⁷Ibidem.

³⁸Portal Polskiego słownika biograficznego <http://www.psb.pan.krakow.pl/> (dostęp: 18.08.2016).

Biografistyka polska po 1945 roku

„Polski słownik biograficzny” jest jednym z elementów XX-wiecznej biografistyki polskiej. Nie mniej jej rozwój w pierwszych czterech dekadach po II wojnie światowej (dokładnej lat 1945–1989) pozostawia wiele do życzenia. Okres PRL, z uwagi ustrój polityczny i wynikający z niego brak swobody twórczej, ograniczał możliwości historyków i biografów, zwłaszcza w dostępie do źródeł i doborze osób mogących stanowić przedmiot ich zainteresowania. Władysław Zajewski u schyłku XX wieku stwierdził: «ostatnie półwiecze biografistyki socrealistycznej „wodzów i trybunów rewolucji socjalistycznej” stało się świadectwem jej bankructwa. (...) styl ten odstręczył wielu czytelników od lektury dzieł biograficznych»³⁹. Nie oznacza to jednak, iż w Polsce deprecjonowano charakter i znaczenie tego typu pisarstwa historycznego i w ogóle go nie uprawiano. Już w pierwszych latach powojennych wielokrotnie podkreślano znaczenie biografistyki jako gatunku piśmiennictwa zachęcając do dalszych badań i pisania. Twierdzono: «Historię tworzą ludzie (...) człowiek twórca historii jest równocześnie najbardziej skomplikowanym jej wytworem. Dlatego historii jest biografią człowieka i dlatego biografia jednostki ludzkiej jest częścią historii. Biografia, życiorys pokazuje na historię społeczną tak, jak ona odbija się w świadomości ludzi, którzy ją tworzą. Jest to obraz subiektywny, jednostronny, niezupełny. Ale również jest to obraz konieczny dla zrozumienia procesu historycznego»⁴⁰. Jak widać, mimo upływu ponad 50 lat, tok myślenia i świadomości na temat wagi biografii w poznawaniu przeszłości nie zmienił się. Wzrost zainteresowania historyczną biografistyką naukową w Polsce daje się zauważyć w latach 60 XX wieku. Ma to związek z odwrotem od dominujących wcześniej tendencji antypersonalistycznych i skupieniem uwagi na badaniach zjawisk ekonomicznych i ruchów masowych. Zainicjowano dyskusję toczącą się głównie na łamach dwóch czasopism historycznych: «Kwartalnika Historycznego»⁴¹ i «Dziejów Najnowszych»⁴². Dominowały dwa wątki: podziały i kategoryzacja form biograficznych oraz postulaty badawcze związanych z tym nurtem piśmiennictwa historycznego. Rezultat dyskusji potwierdziły

³⁹W. Zajewski, *Biografistyka jako gatunek twórczości historiograficznej*, «Czasy nowożytne» 2000, nr 8, s. 8.

⁴⁰W. Bieńkowski, op. cit., s. 43.

⁴¹«Kwartalnik Historyczny», najstarsze polskie czasopismo historyczne, założone we Lwowie w 1887 roku, w latach 1946–1950 wydawane w Krakowie, następnie od 1950 w Warszawie przez Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN we współpracy z Polskim Towarzystwem Historycznym.

⁴²«Dzieje Najnowsze» — kwartalnik poświęcony najnowszym dziejom Polski i powszechnym, wydawany od 1969 roku przez Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN w Warszawie.

potrzebę badań biograficznych i znaczenie tego gatunku piśmiennictwa w poznawaniu historii⁴³.

Biograficzne serie wydawnicze

Pomimo trudności, wynikających z braku swobodnego pisania, powstało w tym czasie wiele cennych biografii. Na uwagę zasługują dwie serie wydawnicze: pierwsza zainicjowana w 1973 roku przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich (Ossolineum). W ramach tego cyklu (umowna nazwa «Biografie Ossolineum») do końca lat 90 XX wieku ukazało się ponad 30 biografii, zarówno Polaków⁴⁴ jak i obcokrajowców⁴⁵, ze zdecydowaną przewagą tych pierwszych (do grupy tej zaliczymy także XV-XVII-wiecznych królów Polski)⁴⁶. Wszystkie są autorstwa polskich historyków.

Z kolei Państwowy Instytut Wydawniczy (PIW) w 1976 roku rozpoczął wydawanie serii «Biografie Sławnych Ludzi». W tym przypadku większość stanowiły prace autorów zagranicznych i dotyczące nie-Polaków⁴⁷. Wśród opracowań prezentujących biografie Polaków warto wymienić, wydaną w 1978 roku wspominaną wcześniej biografię księcia Józefa Poniatowskiego autorstwa Szymona Askenazego, a także biografię Henryka Sienkiewicza, Fryderyka Chopina, Bony Sforzy, Jana Zamoyskiego oraz Ignacego Paderewskiego. Seria wydawana jest do chwili obecnej. Kilka biografii spośród nie-Polaków jest autorstwa polskich historyków⁴⁸, inne są tłumaczeniem prac historyków zachodnich (w tym brytyjskich i francuskich).

Dorobek polskiej biografistyki doby PRL nie ogranicza się tylko do tych inicjatyw. Powstało szereg prac, a w tej liczbie wiele wartościowych, opartych na źródłach, nie mniej z uwagi na sytuację polityczną i

⁴³Dyskusję zainicjowała 19 marca 1963 roku redakcja «Kwartalnika Historycznego», zob. «Kwartalnik Historyczny» 1964, nr 3, s. 711–735, «Dzieje Najnowsze» 1973, nr 3, s. 153–185.

⁴⁴Przykładowe biografie w kolejności ukazywania się: Kazimierz Wielki (1984, 1986), Książę Józef Poniatowski (1984, 1986) Feliks Dzierżyński (1987), Bohdan Chmielnicki (1988), Zygmunt August (1988), Ludwik Waryński (1989), Kazimierz Sosnkowski (1995).

⁴⁵Przykładowe biografie w kolejności ukazywania się: Piotr I Wiek — jako tom inauguracyjny serię (1973, 1977), Katarzyna II (1975, 1983, 1989), Robespierre (1976, 1898), Iwan Groźny (1977, 1986), Fryderyk II (1981), Ludwik XVI (1983), Tomasz Jefferson (1984), Maria Stuart (1990), Aleksander Hamilton (1990).

⁴⁶Przykładowe biografie w kolejności ukazywania się: Henryk Walezy (1980, 1985), August III Sass (1989), Zygmunt III Waza (1991).

⁴⁷Przykładowe biografie, które wydane zostały nakładem PIW: Paul Murray-Kendall, Ludwik XI (1976); George R. Marek, Beethoven (1976), Peter Green, *Aleksander Wielki* (1978), A.F. Pollard, *Henryk VIII* (1979, 1988), Carlos Baker, *Ernest Hemingway*, (1979), J. E. Neale, *Elżbieta I* (1981).

⁴⁸Andrzej Zahorski, Napoleon (1982), Jan Baszkiewicz, Richelieu (1984), Idem, Danton (1990).

wynikające z tego ograniczenia biografowie mieli zawężone możliwości odnośnie wyboru swojego «bohatera». Nie powstawały biografie osób, których działalność była aprobowana przez ówczesne władze polskie, a więc np. działaczy niepodległościowych, niezwiązanych z ruchem robotniczym, wybitnych polityków okresu II Rzeczypospolitej, osób związanych z polskim Rządem na Uchodźstwie w Londynie, czy przedstawicieli arystokracji mających znaczny wkład w obronę polskości w XIX wieku. Tematu nie podejmowano z uwagi na utrudnienia związane z dostępem do niektórych źródeł oraz obawy przed ingerencją cenzury. Skutkiem tego byłaby praca o niskiej wartości naukowej. Część z wspomnianych postaci doczekała się jednak opracowań już w latach 80. XX wieku, kiedy odczuwalne były ustępstwa władz polskich po powstaniu «Solidarności». Warto wspomnieć, np. biografie poświęcone Romanowi Dmowskiemu, przywódcy narodowej demokracji w II Rzeczypospolitej (aut. R. Wapiński, 1988), Józefowi Piłsudskiemu (aut. Andrzej Garlicki, 1988) czy Władysławowi Sikorskiemu, pierwszemu premierowi rządu na uchodźstwie (aut. Roman Wapiński, 1978). W zaistniałej sytuacji historycy decydowali się na pisanie biogramów osób mniej kontrowersyjnych, postaci z przeszłości niewywołujących zastrzeżeń ze strony cenzury.

Współczesne leksykony i słowniki biograficzne.

O nieustającej potrzebie utrwalenia pamięci o konkretnych osobach, które w jakiś sposób zapisały się w dziejach Polski, danego regionu czy społeczności świadczy niemała liczba różnego rodzaju słowników biograficznych i leksykonów dziedzinowych i specjalistycznych, które w ostatnich dziesięcioleciach pojawiają się na polskim rynku wydawniczym. Z tych najstarszych, jeszcze z okresu przedwojennego warto wspomnieć leksykon pod redakcją Stanisława Łozy, «Czy wiesz kto to jest?» (1938). O ile PSB jest słownikiem o charakterze narodowym, począwszy od lat 60. XX wieku powstawały kolejne specjalistyczne słowniki biograficzne. Mają one charakter wydawnictwa jednolub kilkutomowego, a w przypadku prac o zasięgu ogólnopolskim są to zwykle prace wielotomowe, niejednokrotnie wydawane nadal. Dokonując pewnej systematyzacji należy wymienić m.in.:

- **słowniki biograficzne specjalistyczne**, tj. obejmujące swoim zasięgiem określoną grupę np.:
- **społeczną** (Ziemianie polscy w XX wieku. Słownik biograficzny, red. J. Leskiewiczowa⁴⁹),

---

⁴⁹Jest to wydawnictwo ciągłe, pierwszy tom ukazał się w 1992 roku (wyd. II poprawione 1999), w 2016 roku ukazał się tom 11.

- **zawodową**, i to zarówno:
- w ujęciu ogólnopolskim: Słownik biograficzny techników polskich, red. T. Skarzyński, nast. od t. 14 J. Piłatowicz (24 tomy w latach 1989–2013), Słownik badaczy literatury polskiej, red. J. Starnawski (9 tomów w latach 1994–2009), P. Stawecki, Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918–1939 (1994),
- w ujęciu regionalnym: K. Kwaśniewska, J. Woźny, Słownik biograficzny naukowców bydgoskich (2001), Bydgoski leksykon muzyczny, red. Pruss (2004), H. Florykowski, Słownik lekarzy Ziemi Kościańskiej (1995),
- **słowniki biograficzne o zasięgu regionalnym**, np.: Wielkopolski Słownik Biograficzny (1981), T. Oracki, Słownik biograficzny Warmii, Mazur i Powiśla od połowy XV w. do 1945 roku (Warszawa 1963), Śląski Słownik Biograficzny (t. 1–3, 1977–1981),
- **słowniki biograficzne zawierające biogramy postaci związanych z danym miastem, miejscowością**, np. Bydgoski słownik biograficzny, red. J. Kutta (7 tomów w latach 1994–2006), Toruński słownik biograficzny, red. K. Mikulski, (7 tomów w latach 1998–2014),
- **słowniki biograficzne w ujęciu chronologicznym**, zawierające biogramy osób żyjących i działających w danym okresie historycznym, np. Słownik biograficzny XIX wieku (2005), Słownik biograficzny XX wieku (2004).
- **słowniki biograficzne poświęcone osobom związanym z konkretnym wydarzeniem historycznym**, np. Słownik biograficzny powstańców wielkopolskich 1918–1919, red A. Czubiński, B. Polak (2002), Małopolski słownik biograficzny uczestników działań niepodległościowych 1939–1956.

Niemalą grupę w tej liczbie stanowią słowniki biograficzne poświęconej osobom duchownym i związanym z Kościołem katolickim (praktycznie we wszystkim wspomnianych wcześniej ujęciach, np. K. Krasowski, Biskupi katolicy II Rzeczypospolitej. Słownik biograficzny (1996), Słownik polskich teologów katolickich (1981), Słownik biograficzny katolickiego duchowieństwa śląskiego XIX i XX wieku (1996); K. Śmigiel, Słownik biograficzny arcybiskupów gnieźnieńskich i prymasów Polski (2002), R. Dzwonkowski, Leksykon duchowieństwa polskiego represjonowanego w ZSRR 1939–1988 (2003).

Odrębną kategorię stanowią prace o charakterze encyklopedycznym, gdzie poza hasłami biograficznymi znajdują się hasła tzw. ogólne, nie mniej biogramy często stanowią kilkanaście procent ogólnej liczby haseł zamieszczonych w danej Encyklopedii. Przykładem takim są: Encyklopedia Bydgoszczy (t. 1, 2011, kolejne dwa w przygotowaniu), Encyklo-

pedia Gdańska (2012) czy Encyklopedia Solidarności⁵⁰. W tej ostatniej umieszczono biogramy osób zwianych z działalnością w ramach opozycji antykomunistycznej w latach 1976–1989.

Powyżej przytoczono zaledwie przykłady konkretnych słowników, które dodatkowo wg zaproponowanej systematyzacji można zaszeregować do więcej niż jednej grupy obrazującej dany typ. Słownik może mieć zasięg regionalny i jednocześnie ograniczać się do ujęcia przedstawicieli jednej grupy zawodowej, a dodatkowo jeszcze w obrębie tej grupy do konkretnego okresu historycznego. W ostatnich latach daje się zauważyć wzrost zainteresowania biografistyką. Powstaje wiele nowych prac biograficznych o zasięgu regionalnym, a nawet lokalnym, zarówno o charakterze monograficznym, jak i słownikowym. Władze lokalne często przejmują na siebie kwestie finansowe związane z przygotowaniem publikacji. Książki piszą nie tylko naukowcy, ale także pasjonaci historią, zwłaszcza regionalną.

Biografistyka polska u progu XXI wieku.

Wyraźny wzrost zainteresowania biografistyką jako formą pisarstwa historycznego, ale i rozwojem badań nad biografistyką w Polsce można zaobserwować również na początku obecnego stulecia. Postępujący w ostatnich latach rozwój systemu interdyscyplinarności nauk stwarza ogromne możliwości dla tego gatunku pisarstwa. Pamiętajmy, że biografistyka daje możliwość przedstawiania ludzi, zajmujących się różnymi dziedzinami, prezentowania wzorców osobowych godnych pokazania i zapamiętania. Powstają nie tylko kolejne prace o charakterze słownikowym, ale i większe projekty.

Pierwszym po kilkunastu latach całościowym oglądem typologii i przeglądem dokonań biografistyki polskiej zajęto się na konferencji naukowej zorganizowanej przez Instytut Historii Uniwersytetu Opolskiego w dniach 23-25 września 1997 roku, której pokłosiem jest publikacja pod redakcją Leszka Kuberskiego⁵¹.

Katedra Biografistyki Pedagogicznej Uniwersytetu Lubelskiego.

Na uwagę zasługują inicjatywy podejmowane przez Katedrę Biografistyki Pedagogicznej Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II w Lublinie. W kwietniu 2013 roku Katedra ta wraz Fundacją «Muzyka

---

⁵⁰Dotychczas ukazały się dwa tomy, kolejne są w przygotowaniu, jednocześnie większość biogramów, w tym planowanych w kolejnych numerach, i innych haseł została już udostępniona w elektronicznej wersji encyklopedii (2/3 haseł stanowią biogramy), portal Encyklopedii Solidarności http://www.encysol.pl/wiki/Strona_g%C5%82%C3%B3wna (dostęp: 20.08.2016).

⁵¹Stan i perspektywy..., op. cit., s. 276.

Kresów» zapoczątkowała cykl ogólnopolskich interdyscyplinarnych konferencji naukowych z serii: «Biografistyka pedagogiczna». Pierwsza z konferencji odbyła się pod hasłem «Współczesne przestrzenie edukacyjne biografistyki» Konferencja skierowana była «do pedagogów, socjologów, psychologów, historyków... do wszystkich, którzy zajmują się pisaniem biografii, biografistyką w aspekcie teoretycznym, a także edukacją szkolną i społeczną»⁵². Jej celem było «przedstawienie, przybliżenie i wskazanie nowatorskich sposobów wykorzystania źródeł, z których można korzystać zarówno podczas procesu wychowania, jak i tworzenia biografii»⁵³. W latach 2015 i 2016 odbyły się kolejne konferencje poświęcone tym zagadnieniom. W 2015 roku tematem przewodnim obrad były źródła i metody badań w biografii. Organizatorzy zaprosili do współpracy naukowców, którzy z pozycji odmiennych nauk badają biografie, wykorzystują te same typy źródeł, stosują zbliżone strategie, ale opisują to z innej perspektywy badawczej⁵⁴.

Z kolei w 2016 roku, tym razem we współpracy z Fundacją «Biografia Codziennosci», zorganizowano konferencję, podczas której szczególną uwagę zwrócono na «biografiach pogranicza». Termin ten potraktowano niezwykle szeroko, mowa bowiem o pograniczu, które postrzegano zarówno w sensie geograficznym oraz kulturowym, jak i religijnym, społecznym, historycznym, a nawet literackim. Organizatorzy zwrócili uwagę, że pogranicze można ujmować jako obszar lub terytorium, na którym dochodzi do współżycia przedstawicieli różnych grup etnicznych, kulturowych, religijnych, społecznych czy majątkowych, ale również jako okres, w którym stykają się dwie epoki w dziejach ludzi, państw, narodów, grup społecznych czy kulturowych, pokoleniowych. Jeszcze inny sposób podejścia, to potraktowanie go jako stanu «współlistnienia dwóch odrębnych światów», na przykład realnego i wirtualnego, wyśnionego, ludzi chorych/niepełnosprawnych i zdrowych, wolnych i więźniów, ludzi uwięzionych w sobie bądź zniewolonych przez różne nałogi⁵⁵ W tym wszystkim należy pamiętać, że pogranicze przyczynia

---

⁵²Portal Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, I Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa «Współczesne przestrzenie edukacyjne biografistyki», <http://www.kul.pl/i-ogolnopolska-konferencja-naukowa-wspolczesne-przestrzenie-edukacyjne-biografistyki,15670.html> (dostęp: 08.08.2016).

⁵³Ibidem.

⁵⁴Portal Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, III Ogólnopolska Konferencja Naukowa «Współczesne przestrzenie edukacyjne biografistyki cz. II», http://www.kul.pl/iii-ogolnopolska-konferencja-naukowa-wspolczesne-przestrzenie-edukacyjne-biografistyki-cz-ii,art_57910.html (dostęp 08.08.2016).

⁵⁵Portal Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa "Obcy wśród swoich: wychowawczy wymiar biografii pogranicza", http://www.kul.pl/iv-ogolnopolska-konferencja-naukowa-obcy-wsrod-swoich-wychowawczy-wymiar-biografii-pogranicza,art_65382.html (dostęp: 18.08.2016).

się do ukształtowania nowego typu człowieka oraz nowej świadomości jednostkowej i zbiorowej. Właśnie z tych powodów zwrócono uwagę na ten element w kształtowaniu się konkretnych jednostek ludzkich.

«Biografie codzienności».

Nie jest to jedyna inicjatywa Katedry Biografistyki Pedagogicznej Uniwersytetu Lubelskiego. Począwszy od roku akademickiego 2011/2012 realizowany jest projekt «Biografie codzienności»⁵⁶. Ma on charakter seminarium. Biografistyką zajęli się studenci i doktoranci, którzy podczas cyklicznie organizowanych spotkań zapoznają się z warsztatem badawczym historyka w zakresie biografistyki⁵⁷ i przedstawiają wyniki swoich badań.

Dotychczas odbyło się 15 spotkań, przy czym począwszy od roku akademickiego 2015/2016 przybrały one charakter konferencji ogólnopolskich. Ostatnich kilka seminariów miało motyw przewodni, a ich uczestnicy sięgali do postaci czasów odległych, ale i bardziej im współczesnych, niekiedy powiązanych z aktualnymi wydarzeniami w kraju i na świecie. Przykładem mogą być dwa referaty wygłoszone podczas spotkania w maju 2014 roku. Jeden, z uwagi na przypadającą w tym roku dziesiątą rocznicę rewolucji pomarańczowej na Ukrainie, dotyczył bohaterów codzienności z Majdanu, drugi nawiązując to wydarzeń na Ukrainie w latach 2013–2014, koncentrował się na biografistyce ukraińskiej rewolucji.

Pokłosiem działalności jest powołanie w styczniu 2016 roku Fundacji «Biografie codzienności», której głównym celem jest badanie i promowanie biografii osób znaczących dla polskiej nauki, kultury i sztuki oraz małych ojczyzn i podejmowanie działań edukacyjno-wychowawczych zmierzających do propagowania uczenia się z własnej biografii własnej i biografii innych⁵⁸.

Pokłosiem działalności jest powołanie w styczniu 2016 roku Fundacji «Biografie codzienności», której głównym celem jest badanie i promowanie biografii osób znaczących dla polskiej nauki, kultury i sztuki oraz małych ojczyzn i podejmowanie działań edukacyjno-wychowawczych zmierzających do propagowania uczenia się z własnej biografii własnej i biografii innych⁵⁹.

⁵⁶Portal Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, http://www.kul.pl/konferencje-dla-studentow-i-doktorantow-biografie-codziennosci-quot,art_40436.html (dostęp: 18.08.2016).

⁵⁷Przykładowe tematy poruszane w ramach wykładów metodologicznych: «Fotografia jako źródło do konstruowania biografii», «Dokumenty osobiste w badaniach biograficznych», «Dokumenty archiwalne w badaniach biograficznych», «Listy w badaniach biograficznych», «Wywiad narracyjny w badaniach biograficznych».

⁵⁸Portal Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, http://www.kul.pl/konferencje-dla-studentow-i-doktorantow-biografie-codziennosci-quot,art_40436.html (dostęp: 08.08.2016).

⁵⁹Fundacja «Biografie codzienności» <https://mojepanstwo.pl/fundacja-biografie-codziennosci> (dostęp 08.08.2016).

Historycy o biografistyce na XIX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich.

Co 5 lat historycy polscy spotykając się na zjazdach powszechnych organizowanych przez Polskie Towarzystwo Historyczne. Każdy zjazd poświęcony jest innemu zagadnieniu. We wrześniu 2014 roku spotkanie odbyło się w Szczecinie, a tematem przewodnim był Bałtyk i szeroko rozumiana tematyka morska. Jedno z sympozjów specjalistycznych poświęcone było zagadnieniu biografistyki⁶⁰. Celem spotkania była dyskusja nad teoretycznymi i praktycznymi problemami, z którymi spotykają się historycy-biografowie. Udział wzięły osoby wywodzące się z różnych środowisk, zajmujące się zarówno historią w klasycznym tego słowa znaczeniu, ale także filolodzy, historycy literatury, politolodzy czy historycy idei. W ramach obrad zaprezentowano ideę i dorobek Ośrodka Badań Biograficznych Uniwersytetu Szczecińskiego⁶¹.

Ośrodek Badań Biograficznych Uniwersytetu Szczecińskiego.

Ośrodek Badań Biograficznych Uniwersytetu Szczecińskiego jest instytucją, która została powołana w październiku 2011 r. przy Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Szczecińskiego. Zainteresowania badawcze skupionych w niej osób oscylują przede wszystkim wokół polskiej biografistyki historycznej XIX i XX w⁶². Poza publikacjami o charakterze monograficznym lub prac zbiorowych wydawany jest periodyk «Polish Biographical Studies»: będący jedynym w Polsce pismem naukowym (rocznikiem) podejmującym badania nad szeroko rozumianą polską biografistyką historyczną XIX i XX wieku. Na łamach czasopisma prezentowane są wyniki badań biograficznych w zakresie: metodologii badań biograficznych, studiów i rozpraw analitycznych poświęconych postaciom znanym, jak i tym zupełnie nieznanym lub zapomnianym, publikacji materiałów źródłowych dotyczących biografii (listów, fragmentów: wspomnień, pamiętników, dzienników, relacji, etc.), recenzji i omówień monografii (także prac źródłowych) o charakterze biograficznym⁶³.

Łódzkie konferencje biograficzne.

Cyklicznie konferencje poświęcone biografistyce organizuje Zakład Andragogiki i Gerontologii Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego. W

---

⁶⁰Portal XIX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich, <http://pthszczecin.pl/program/sympozja/biografistyka/> (dostęp 20.08.2016).

⁶¹Ibidem.

⁶²Portal Ośrodka Badań Biograficznych Uniwersytetu Szczecińskiego, <http://obb.whus.pl/pl/informacje-o-obb.html> (dostęp: 08.08.2016).

⁶³Ibidem.

lutym 2016 roku odbyła się już X łódzka konferencja biograficzna z cyklu «Biografia i badanie biografii», tym razem pt. «Przełomy biograficzne i uczenie się»⁶⁴. Pokłosiem kolejnych konferencji są publikacje⁶⁵. Miesiąc później Katedra Badań Edukacyjnych Wydziału Nauk o Wychowaniu tegoż Uniwersytetu zorganizowała konferencję «Biografie nieoczywiste — kryzys, przełom i transgresja w perspektywie interdyscyplinarnej». Celem inicjatorów było podjęcie debaty na nie tylko na temat teoretycznych i metodologicznych aspektów badania biografii, ale i edukacyjnego wymiaru biografii bądź tego, w jaki sposób konstruowanie biografii bywa związane z istotnymi wydarzeniami społeczno-politycznymi⁶⁶.

Biografistyka w Internecie.

Rozwój technologii komputerowej i Internetu znajduje zastosowanie wśród twórców nie tylko wspomnianego wyżej PSB, ale także i innych słowników powstających w Polsce. Są one dostępne on-line lub przygotowywane w formie elektronicznej na CD. Celem jest stworzenie bazy materiałów biograficznych rozproszonych w licznych wydawnictwach drukowanych. Nie zawsze w tych opracowaniach dąży się do przygotowania pełnych, obszernych biogramów poszczególnych postaci. Głównym celem jest udostępnienie bazy (narzędzia) do dalszej pracy, poszukiwań i badań naukowych. Przykładem mogą być «Słownik Biograficzny Ziemi Jeleniogórskiej» oraz «Słownik Biograficzny Ziemi Wrocławskiej» — oba dostępne na portalu Cyfrowy Dolny Śląsk (<http://jbc.jelenia-gora.pl/dlibra>)⁶⁷, a także «Elektroniczny Słownik Biograficzny Śląska Cieszyńskiego» (<http://sownik.kc-cieszyn.pl/index.php/online,591/>)⁶⁸. Te słowniki elektroniczne można przeszukiwać według różnych kryteriów: nazwisko, pseudonim, rok urodzenia czy śmierci, miejscowość, a w niektórych nawet zawód lub rodzaj działalności, czy nazwa instytucji, z którymi była związana dana osoba.

Jeszcze inny charakter ma Baza Biogramów Uniwersytetu Jagiellońskiego (<http://www.bj.uj.edu.pl/biogramy>)⁶⁹. Zawiera ona opisy bib-

⁶⁴Portal konferencji biograficznej <http://konferencjabb.weebly.com/> (dostęp 17.08.2016).

⁶⁵Portal konferencji biograficznej <http://konferencjabb.weebly.com/publikacje.html> (dostęp: 17.08.2016).

⁶⁶Portal konferencji <https://biografieneoczywiste.wordpress.com/> (dostęp: 17.08.2016); portal Konferencja Naukowa <https://konferencja-naukowa.pl/pedagogika/5753-biografie-nieoczywiste-kryzys-prze%C5%82om-i-transgresja-w-perspektywie-interdyscyplinarnej.html> (dostęp: 18.08.2016).

⁶⁷Portal Cyfrowy Dolny Śląsk, <http://jbc.jelenia-gora.pl/dlibra> (dostęp: 09.08.2016).

⁶⁸Portal Słownika Śląska Cieszyńskiego <http://sownik.kc-cieszyn.pl/index.php/online,591/> (dostęp: 09.08.2016).

⁶⁹Portal Uniwersytetu Jagiellońskiego, <http://www.bj.uj.edu.pl/> (dostęp: 09.08.2016).

liograficzne biogramów i bibliografii osobowych Polaków, także tych mniej znanych, urodzonych po 1850 roku. Dotyczy to osób, dla których opublikowano biogram, nekrolog lub bibliografię podmiotową czy przedmiotową. Baza składa się z rekordów dotyczących niemal 40 tys. osób, ale nie jest ona pełnotekstowa, tzn. po odnalezieniu potrzebnych informacji o materiałach do biografii danej osoby, należy dotrzeć do konkretnych wydawnictw zawierających wskazane opracowanie. Uzupełnieniem omawianej bazy on-line jest kartoteka, dostępna w Czytelni Informacji Naukowej Biblioteki Jagiellońskiej. Obejmuje ona nekrologi zamieszczone w kilku wybranych dziennikach krakowskich z lat 1918–1939 oraz nekrologi osób żyjących w wieku XIX.

W kontekście współczesnego zainteresowania biografiami na uwagę zasługuje portal Biografie24 (<https://biografia24.pl/>) stanowiący swego rodzaju wirtualne miejsce spotkań, ale i dyskusji wszystkich tych, którzy lubią czytać biografie. Wprawdzie czytelnik nie znajdzie tu samych biografii w wersji elektronicznej (tj. wydanych wcześniej pozycji książkowych), ani wskazówek metodologicznych odnośnie pisania biogramów, to jednak są one godne odnotowania, gdyż są tu zebrane biogramy różnych postaci usystematyzowanych w dwójnasób: wg zawodów oraz alfabetycznie. Powstał amatorski (nieprofesjonalny) przewodnik po ciekawych i godnych polecenia innym czytelnikom biografii. Brak jest w nim jednak aparatu badawczego, krytycznego podejścia. Natomiast niewątpliwie zaletą strony jest bardzo logiczny układ i fakt, że celem jest popularyzacja historii i zainteresowanie czytelnika tym typem pisarstwa.

Podsumowanie

Współcześnie biografistyka polska przeżywa okres renesansu. Jest wysoko ceniona przez historyków, historyków literatury, a także chętnie sięgają po nią czytelnicy. Rozwijają się w dwóch głównych nurtach:

- jako samodzielne opracowania monograficzne, gdzie wyróżnić należy trzy podstawowe typy:
- klasyczna, zwana tradycyjną, w której skrupulatnie opisywany życiorys przedstawianej postaci stanowi wartość samą w sobie,
- biografia pretekstowa (problemowa) przedstawiająca losy człowieka na tle epoki, w kręgu zainteresowań badacza znajduje się nie tylko człowiek, ale i jego środowisko, obowiązujące wówczas normy, prądy polityczne, etc.,
- biografia zbiorowa, zwana panoramiczną, polegająca na opisywaniu losów nie jednostki, ale grupy, np. Politycznej, pokoleniowej artystycznej, etc. (A. Witkowska, *Rówieśnicy Mickiewicza. Życiorys jednego pokolenia* (1971),

- w postaci biogramów, tj. Zwięzłych form faktograficzno-kronikarskich zamieszczanych w różnych encyklopediach, słownikach, biografiach zbiorowych.

Bibliografia

1. Barycz H., Pięćdziesiąt lat Polskiego słownika biograficznego: jego narodziny — trudne początki — perspektywy rozwoju, «Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej» 1988, R. 38, s. 185–226.
2. Bieńkowski W., Biografistyka w badaniach nad książką, [w:] Książka polska w okresie zaborów, red. M. Kocójowa, Kraków 1991, s. 41–59.
3. Biliński P., Władysława Konopczyńskiego «boje» o kształt Polskiego słownika biograficznego w latach 1928–1939, «Klio Polska. Studia i Materiały z Dziejów Historiografii Polskie» 2015, t. 7, s. 107–141.
4. Konopczyński W., O polską biografię narodową, «Przegląd Warszawski» 1922, R. 1, nr 5, s. 161–169.
5. Kulak T., Uwag nad biografistyką polską XIX wieku, [w:] Stan i perspektywy rozwoju biografistyki polskiej, red. L. Kuberski, Opole 1998, s. 97–106.
6. Łempicki Z., Oblicze duchowe dziewiętnastego, Warszawa 1933.
7. Łepkowski T., Kilka uwag o historycznej biografistyce, «Kwartalnik Historyczny» 1964, R. 71, z. 3, s. 711–716.
8. Przedmowa, [w:] Polski słownik biograficzny, t. I, Wrocław 1935, s. V–XI.
9. Richter B., Zagadnienia biografii współczesnej, «Nauka Polska» 1934, t. 19, s. 15–49.
10. Rostworowski E., Biografia, biogram, historia grup i pokoleń, «Kwartalnik Historyczny» 1973, R. 98, nr 2, s. 352–359.
11. Rostworowski E., Biografistyka dziejów najnowszych, «Dzieje Najnowsze» 1973, R. 5, nr 3, s. 153–158.
12. Rostworowski E., Dwadzieścia tomów Polskiego Słownika Biograficznego, [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. XX, Warszawa 1975, s. V–XI.
13. Rostworowski E., Stan i perspektywy Polskiego Słownika Biograficznego, «Kwartalnik Historyczny», 1970, R. 78, z. 1, s. 97–107.
14. Rządowolska M., Polskie słowniki biograficzne. Próba charakterystyki, «Forum Bibliotek Medycznych» 2011, nr 8, s. 243–298.
15. Świętochowski A., Liberum veto, «Prawda» 1896, nr 23.
16. Zajewski W., Biografistyka jako gatunek twórczości historiograficznej, «Czasy nowożytne» 2000, nr 8, s. 7–18.
17. Zasady wydawnictwa, [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. XXX, Warszawa 1987, s. II.

Netografia

1. Gruca A., Historię tworzą ludzie — biografistyka w badaniach Wiesława Bieńkowskiego, [w:] ePublikacje Instytutu Informatyki i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego, red. M. Kocójowa, 2010, nr 7: Biblioteki, informacja, książka interdyscyplinarne badania i praktyka w XXI wieku; <http://skryba.inib.uj.edu.pl/wydawnictwa/e07/n-gruca.pdf>.
2. Tazbir J., Minione stulecie: próba bilansu. Referat wygłoszony podczas sesji naukowej pt. 80 lat Polskiego Słownika Biograficznego. Dorobek i problemy biografistyki narodowej, Warszawa, 25.10.2015, portal Polskiego słownika biograficznego, <http://www.psb.pan.krakow.pl/index.php/pl/10-wydarzenia/56-80-lat-psb>.

Portale i oficjalne strony internetowe.

1. Biografie nieoczywiste, <https://biografienieoczywiste.wordpress.com/>.
2. Cyfrowy Dolny Śląsk, <http://jbc.jelenia-gora.pl/dlibra>.
3. Encyklopedia Solidarności, <http://www.encysol.pl/wiki/>.
4. Fundacja „Biografie codzienności”, <https://mojepanstwo.pl/fundacja-biografie-codziennosci>.
5. Katolicki Uniwersytet Lubelski, <http://www.kul.pl/>.
6. Konferencja biograficzna, <http://konferencjabb.weebly.com/>.
7. Ośrodek Badań Biograficznych Uniwersytetu Szczecińskiego, <http://obb.whus.pl/pl/informacje-o-obb.html>.
8. Polski słownik biograficzny, <http://www.psb.pan.krakow.pl/>.
9. Słownika Śląska Cieszyńskiego, <http://sloownik.kc-cieszyn.pl/index.php/online,591/>.
10. XIX Powszechny Zjazd Historyków Polskich, <http://pthszczecin.pl/program/sympozja/biografistyka/>.

Tendencje rozwojowe polskiej biografistyki od końca XIX do początków XXI wieku.

Grysińska-Jarmuła Katarzyna, Dr, pracownik Zakładu Historii Stosunków Międzynarodowych XIX i XX wieku, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego (Polska).

Ukraińska biografistyka = Biographistica ukrainica. – Kijów, 2016. – Wyp. 13. – S. 51–74.

W tradycji polskiej humanistyki biografia jako gatunek pisarski należy przede wszystkim do historii. Jej kolebką był wiek XVII, jednak

dopiero na przełomie XIX i XX wieku w pojawiła się historyczna biografistyka naukowa. Fundamentalną rolę zaczęło odgrywać szerokie zastosowanie materiału źródłowego i jego krytyczna analiza. Podejście to zdecydowanie wpłynęło na zwiększenie wartości naukowej powstających prac. Współcześnie postuluje się, aby badania biograficzne traktować jako „historie życia”, narracje opisujące życie jednostek. Winny one obejmować nie tylko biografie indywidualne, portrety, ale również profile biograficzne ukazane w szerszym kontekście historycznym, w zmieniających się strukturach społecznych, gospodarczych, politycznych i kulturalnych. W konsekwencji biografistyka polska rozwija się w dwóch głównych nurtach: jako samodzielne opracowania monograficzne oraz w postaci biogramów, tj. zwężonych form faktograficzno-kronikarskich zamieszczanych w różnych encyklopediach, słownikach, biografiach zbiorowych, spośród których najdonioślejsze znaczenie ma z pewnością „Polski Słownik Biograficzny” wydawany od 1935 roku. Wydawcy tych ostatnich wychodząc naprzeciw oczekiwaniom współczesnego czytelnika i badacza i coraz częściej słowniki biograficzne dostępne są on-line.

Słowa klucze: biografia, słownik biograficzny, polska biografistyka, Polski Słownik Biograficzny, biografie codzienności.

Тенденції розвитку польської біографістики від кінця XIX до початку XXI століття

Грисінська-Ярмула, Катажина, д-р, співробітниця кафедри історії міжнародних відносин XIX і XX століть, Інститут історії і міжнародних відносин Університету Казимира Великого (Польща).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – Київ, 2016. – Вип. 13. – С. 51–74.

У традиції польських гуманітарних наук біографія як жанр належить передусім до історії. Її колискою було XVII ст., однак тільки на рубежі XIX і XX століть з'явилася наукова історична біографістика. Фундаментальну роль почало відігравати широке використання джерельного матеріалу та його критичний аналіз. Такий підхід, безперечно, підвищив наукову цінність створюваних праць. Сьогодні прийнято розглядати біографічні дослідження як «історії життя», розповіді, що описують життя індивідумів. Вони повинні охоплювати не лише особисті біографії, портрети, а також біографічні профілі, показані в ширшому історичному контексті, у змінюваних соціальних, економічних, політичних і культурних структурах.

У результаті польська біографістика розвивається двома основними течіями: як самостійні монографічні опрацювання та у вигляді написання біографій, тобто стислих фактографічно-хронікальних форм, надрукованих у різних енциклопедіях, словниках, збірниках біографій, серед яких найважливіше значення має, безумовно, «Польський біографічний словник», видаваний від 1935 р. Видавці останніх ідуть назустріч очікуванням сучасного читача і дослідника, і все частіше біографічні словники доступні он-лайн.

Ключові слова: біографія, біографічний словник, польська біографістика, «Польський біографічний словник», біографії повсякдення.

Development trends in Polish biography from the late nineteenth to the early twenty-first century.

Grysińska-Jarmuła Katarzyna, Dr., Department for History of International Relations of XIXth and XXth Centuries Institute of History and International Relations of the Kazimierz Wielki University (Poland).

Ukrainian biographical = Biographistica ukrainica. – Kyiv, 2016. – Vol. 13. – P. 51–74.

In the tradition of Polish humanities biography as a genre belongs primarily to the history. It originated in the seventeenth century, but only in the late nineteenth and early twentieth century it was established as a historical science. Wide usage of source material and critical analysis played a fundamental role in this process. This approach significantly increased the scientific value of the created works. Today, it is suggested that the biographical studies should be treated as «life stories», narratives describing the lives of individuals. They should include not only individual biographies, but also biographical profiles shown in a broader historical context of changing social, economic as well as political and cultural structures. As a result Polish biography develops in two main directions: as independent monographic study and as the writing of biographies, namely the brief factual-chronicle forms printed in various encyclopedias, dictionaries, collections of biographies, among which undoubtedly the most important significance has "Polish Biographical Dictionary" published in 1935. In order to meet the expectations of the modern reader and researcher, biographical dictionaries are becoming increasingly available on-line.

Keywords: biography, biographical dictionary, Polish biographical research, Polish Biographical Dictionary, biographies of everyday life.